

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

שילוב בריכת החורף במסגרת פארק הרצליה ("הבאסה")

ושימור ערכי הטבע

עמדת החברה להגנת הטבע

יולי 2008

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

תקציר

מתחם ה"באסה" מנקז אליו מי נגר רבים משטח העיר הרצליה, ולכן התפתח בו מקווה מים עונתי – בריכת חורף ("באסה" = ביצה בערבית). בית גידול נדיר זה מאכלס מינים נדירים של צומח וחי, והוא שריד לשטח הצפה ענק. עיריית הרצליה מנהלת מזה מספר שנים מאבק לכינון פארק בכל שטח מתחם הבאסה, אל מול יוזמות פיתוח ובניה של בעלי קרקע פרטיים. החברה להגנת הטבע היתה שותפה למהלך הציבורי של מאבק זה, אשר לשמחתנו נחל הצלחה מרשימה בפסיקת בית המשפט העליון מחודש מרץ 2008. כעת, משהובטח שפארק הבאסה יהיה חופשי מבניה, יש לבחון כיצד לשמר את ערך הטבע הייחודי - בריכת החורף – ואת ערכי הטבע הנדירים המאכלסים אותה, כל זאת במסגרת פיתוח פארק הרצליה. הנסיון בעולם ובארץ מוכיח כי ללא פעולה מתואמת סטטוטורית, מנהלית וממשקית לא ניתן לשמר בית גידול רגיש - קל וחומר בסביבה עירונית. ידוע גם כי זמן קצר לאחר צמצום גודלה של בריכת חורף והצמדת פעילות אנושית אינטנסיבית אליה חלה הדרדרות בבית הגידול. עיריית הרצליה מצהירה כיום על נכונותה לשמר כ-45 דונם בלבד – הצעה שלא מבטיחה את שרידות בית הגידול ולא תאפשר שימור והנאת הציבור מעופות המים וחלק מערכי הטבע והנוף של הבריכה.

- היתרונות הרבים בהגנה ובשימור על בריכת החורף: מיתוג ייחודי של הפארק ושל העיר, הגנה על מגוון ביולוגי בעל חשיבות ארצית, טיפוח משאב כינוכי בכל הרמות – מקטן ועד גדול, חסכון מאות אלפי מ"ק של מים וחסכון כלכלי של עשרות מיליוני ₪ לפיתוח ואחזקת פארק אינטנסיבי ע"י שימור שטח טבעי זול לתחזוקה.
- יש לעגן את מעמדו השמור של שטח הבריכה בתוכנית סטטוטורית, תוך הבטחת גודל מספק לצרכי הטבע (כ-150 דונם) והעברת השטח לבעלות ציבורית.
- יש לערוך נספח ממשק אקולוגי שיהווה כבר עכשיו הנחיה לגורמים השונים לפעילות מתואמת ונכונה בניהול הפארק כך שישמר את ערכי הטבע
- מוצעים מנגנונים סטטוטוריים, מחקרניים, ניהוליים וחינוכיים אשר יבטיחו את שימור בית הגידול. יש לאמץ מנגנונים אלה במהירות – אחרת קיים חשש לשרידות ערכי הטבע ואנו עלולים לאבד משאב ציבורי וחינוכי יקר מפז.

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

תוכן העניינים

א. רקע: מדוע לשמור על שטח משמעותי לשימור בריכת החורף?

1. בריכת חורף – בית גידול בסכנת הכחדה
2. ייחודה של הבאסה
3. היתרונות העירוניים בשימור שטח משמעותי ל בריכת החורף במסגרת הפארק
4. אתגר השימור של בתי גידול רגישים בסביבה עירונית – מקרה בריכת "דורה"
5. המצב הסטטוטורי
6. מדוע חשוב דווקא עכשיו לעגן את שימור הבריכה?

ב. המנגנונים הדרושים לשימור בריכת החורף ושילובה בפארק הבאסה

1. עיגון סטטוטורי ופעילות מנהלית
 - א. תכנון
 - ב. עיגון סטטוטורי
 - ג. קנייני
2. צורך בניהול של השטח – כבר עכשיו...המגע בין פארק בהקמה לבריכה.
 - א. דו"ח ממשק
 - ב. ניהול
 - ג. חינוך וציבור

ג. סיכום

- נספח 1 – נספח שימור בריכת החורף במסגרת תוכנית פארק ה"באסה"
- נספח 2 – ממשק בין דופן הפארק בהקמה לבין בריכת החורף

לבנית גדולה ב"באסה"
צילום – אסף מירוז

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

א. רקע:

מדוע לשמור על שטח משמעותי לשימור בריכת החורף?

1. בריכת חורף – בית גידול בסכנת הכחדה:

בריכות חורף הן בית גידול נדיר שהיה נפוץ בעבר במישור החוף, אך בעשרות השנים האחרונות נפגע קשות כתוצאה מהפיתוח המואץ. מוערך כי למעלה מ-95% מבריכות החורף במישור החוף נכחדו מאז קום המדינה.

2. ייחודה של הבאסה:

"הבאסה" בהרצליה היא אחת משלושת בריכות החורף הגדולות ביותר באזור המרכז – יחד עם בריכת יער חדרה ובריכת דורה בנתניה. בתחום מחוז תל אביב ניתן לספור על אצבעות כף יד אחת את מספר בריכות החורף ששרדו.

בסקר שנערך ביוזמת עיריית הרצליה ע"י פרופ' אביטל גזית מאוניברסיטת תל אביב (וצוות ביולוגים נוספים) נמצאו ממצאים מרשימים של ערכי טבע, למרות היקף הסקר המוגבל:

- חסרי חוליות רבים ובהם המין הנדיר "תריסן הקשקש".
- 3 מיני דו חיים ובהם עדויות לנוכחות המין הנדיר "חפרית מצויה".
- כ 40 מינים של צומח נדיר ובראשו המין המרשים "בוציץ סוככני" המהווה את האוכלוסיה הדרומית ביותר בעולם והמין "חומעת החוף" שנחשב כנכחד ממישור החוף.
- כ 64 מיני עופות, ובהם עושר מפתיע של עופות מים שחלקם כנראה מקנן בשטח. בשטח קיננון מרשים של ציפור השיר "תפר" ומתאפיין בשפע ובמגוון גבוהים של עופות בעיקר כשהשטח מוצף.

ממצאי הסקר הם כי הבאסה משמרת בתוכה שרידים של מינים נדירים ביותר שאפיינו בעבר את שטחי הצפה של מישור החוף, ומהווה מוקד משיכה משמעותי לעופות. ממצאי ערכי הטבע, יחד עם נדירות בית הגידול וגודלו מחייבים שימור קפדני של השטח, בניהול מקצועי ותוך הפעלת כלים מנהליים וחוקיים רלוונטיים.

ידוע שהגורם המרכזי בשרידות בית גידול לאורך זמן הוא גודלו של השטח, המאפשר לחי ולצומח חיץ מספיק מהפרעות אורבניות, ויכולת שיקום מגורמי

עקה טבעיים.

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

3. היתרונות העירוניים בשימור שטח משמעותי לבריכת החורף במסגרת הפארק:

(מצורפות שתי הדמיות לשילוב הבריכה בפארק)

חינוכי- מיקומה של בריכת החורף **בסמיכות לריכוז אוכלוסייה עירונית** מהווה הזדמנות מצוינת לשילובו **כאתר טבע עירוני** ומשאב לאוכלוסיה. אתר טבע עירוני מהווה תוכן חינוכי וציבורי בעל עניין הרבה מעבר לפארק אינטנסיבי "סטנדרטי" בסגנון פארק רעננה, כפי שמקודם כיום בעמק הצבאים בירושלים, בואדיות חיפה ובפארק החולות של חולון. הקהילה תהיה שותפה מלאה לטיפוח וניהול אתר הטבע, וניתן להטמיע את הנושא כחלק מתוכנית הלימודים בעיר.

- הייחוד של הפארק משמר את **"רוח המקום"** וממתג אותו לעומת פארקים עירוניים אחרים. קיימים סקרים רבים המלמדים כי גם הציבור נהנה הרבה יותר מפארק בו יש היקף משמעותי טבעי או אקסטנסיבי. שימור הבריכה ימצב את העיר הרצליה כעיר ירוקה אמיתית – כזו התומכת במגוון הביולוגי של ארצנו.
- **חסכון כלכלי:** שימור בריכת החורף כשטח טבעי עם פיתוח מינימלי יחסוך לתושבי העיר מיליוני שקלים: **עלות פיתוח פארק אינטנסיבי (מדשאות, פרגולות, מתקנים) מוערכת בלמעלה מ-100 אלף ₪ לדונם, כלומר – שימור כ-150 דונם של בריכה יחסוך לעירייה למעלה מ-15 מיליון ₪!!!** מעבר לכך, עלויות התחזוקה של שטח פארק אינטנסיבי מוערכות באלפי ₪ לדונם לשנה, כך שגם **בתחזוקה יחסכו מאות אלפי ₪ בשנה!**
- **חסכון במים:** באופן פרדוקסלי, דווקא שימור בריכת החורף בהיקף נרחב, המבצעת השהיה ואגירה של גוף מים למשך חודשי החורף והאביב, תביא לחסכון משמעותי במים: אם יוקם פארק אינטנסיבי על שטחי הבריכה מי הנגר המזינים אותה יוזרמו לים/ למערכת הניקוז העירונית, ויפעילו עליה עומס רב יותר, בעוד יהיה צורך להשתמש בכמות מים רבה להשקיית ותחזוקה המדשאות. שימור הבריכה בהיקף נרחב יחסוך מים פעמיים – הן באגירת והשהיית מי נגר עד תחילת הקיץ, והן בחסכון מים להשקייה (**שימור 150 דונם בריכה לעומת פיתוח מדשאות יחסוך עד כ-150 אלף מ"ק מים בשנה!**).

מיתוג ייחודי של הפארק ושל העיר, הגנה על מגוון ביולוגי בעל חשיבות ארצית, טיפוח משאב חינוכי בכל הרמות – מקטן ועד גדול, וחסכון כלכלי של עלות פיתוח ואחזקה של פארק אינטנסיבי על ידי שימור שטח טבעי זול לתחזוקה.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

הדמיה – שילוב בריכת החורף בפארק האינטנסיבי

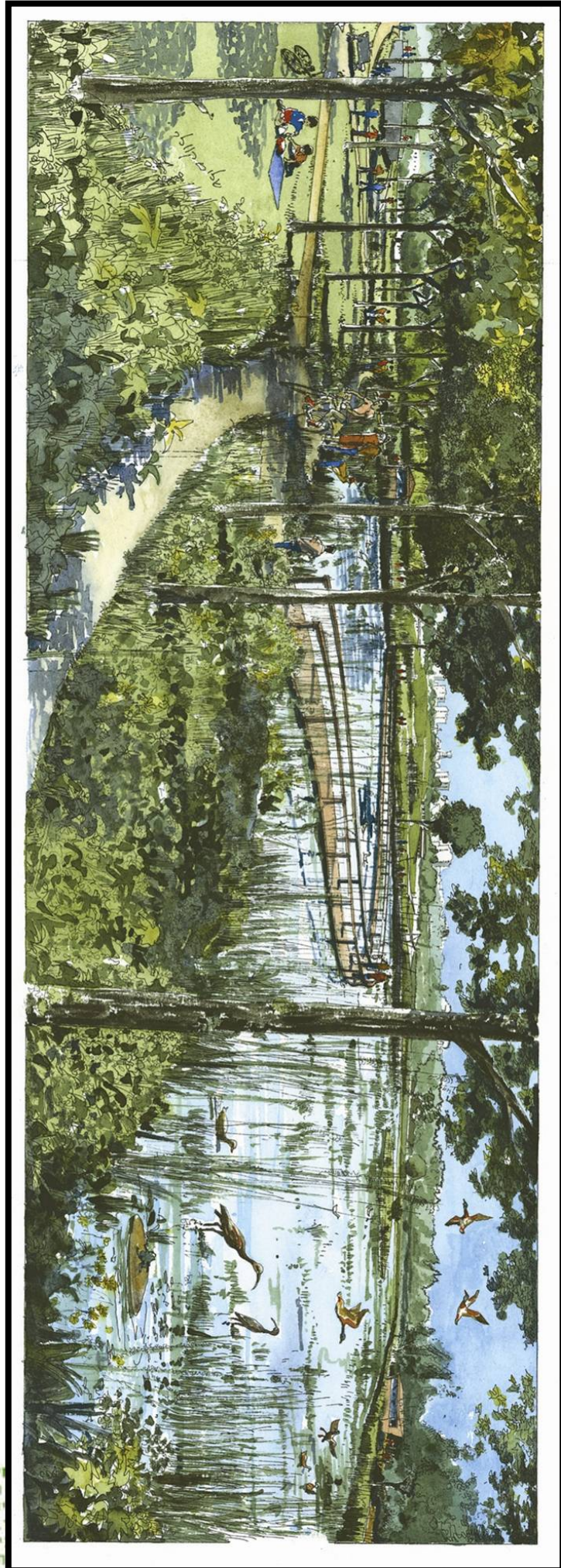

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע
אגף שימור סביבה וטבע

הדמיה –
שילוב בריכת החורף
בפארק ה"באסה"

www.teva.org.il
s-teva@spni.org.il

י. הבר.
הנרקיסים ופרחי
ישראל למדו שאסור
. כיום, הפעילות
יבה ממוקדת בתכנון
תוחים ועל השבת הטבע
הי ירוק בעיניים לערים.

החברה להגנת הטבע (ע"מ)

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

4. אתגר השימור של בתי גידול רגישים בסביבה עירונית – מקרה בריכת "דורה" בנתניה:

בריכת החורף "דורה" בנתניה היא מקרה בוחן מעניין לשימור בריכת חורף בסביבה עירונית. במסגרת המאבק למניעת בניה על הבריכה, בראשית שנות ה-90 של המאה הקודמת, הוכן סקר אקולוגי, שכלל המלצות אופרטיביות. המלצות אלה הוטמעו בתוך תוכנית המתאר לשטח, וכללו הוראות מפורטות לשימור וממשק של הבריכה במסגרת הפעילות העירונית הסובבת, הכוללת פעילות של פארק עירוני ואף עלולה לכלול בעתיד פיתוח עירוני במתחם סמוך. במסגרת התב"ע הוקמה ועדה מלווה הכוללת נציגים של גופי השימור, נציגי ציבור ונציגי העירייה. **זוהי דוגמא מוצלחת לשילוב של פארק עירוני עם שימור אקולוגי. למרות זאת, ולמרות כינון ועדה מלווה לפרויקט, הלחצים העירוניים נותנים את אותותיהם על התפקוד האקולוגי של השטח, בעיקר בגלל שהשטח לא מנוהל נכון בממשק בין פארק עירוני לשטח השימור.**

ניתן ללמוד מכך שגם בתנאי פתיחה טובים של תב"ע לשימור יש מלאכה רבה בניהול אקולוגי של השטח – ומכאן שעיון הוראות כאלה בתב"ע הן תנאי הכרחי, אם כי לא יחיד, להבטחת שימור ערכי הטבע ובריאות בית הגידול הטבעי.

בריכת דורה מהווה היום גם משאב חינוכי וציבורי חשוב במיתוג העיר נתניה כעיר ירוקה ובת קיימא, כפי שראוי להעשות גם בהרצליה לגבי בריכת הבאסה.

5. המצב הסטטוטורי:

בשטח תקפות שתי תוכניות:

תוכנית הר/1890 תקפה בחלקו הדרומי של הפארק ועל פיה מתבצעות עבודות הפיתוח דהיום. במסגרתה נשמר כעת חלק קטן מבריכת החורף בין הפארק המוקם ובין תעלת הניקוז המרכזית. תוכנית הר/1941 חלה על כל שטח הפארק, ולאחרונה אישר בית המשפט העליון לעיריית הרצליה לקדם מימוש תוכנית זו תוך דחיית תביעת בעלי קרקעות לבנות מגורים בשטח הפארק המיועד.

בשתי התוכניות התקפות אין כל עיגון סטטוטורי לשימור בריכת החורף. יתרה מזו, בנספח הבינוי של התוכנית מסומן אגם לשיט ולדיג, ובהוראות התוכנית אף נאמר "כתנאי להיתר להקמת אגם המים תנתן חו"ד ע"י אגף איכות הסביבה לגבי הצורך במניעת קינון ציפורים".

גם ההדמיות המופיעות באתר האינטרנט של עיריית הרצליה מראות פארק אינטנסיבי בלבד ללא אזכור לשימור בריכת החורף.

מרות בבריכת ה"באסה"

צילום – אסף מירז

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

**הדמיה של פארק הרצליה.
פארק עירוני עם אגם מלאכותי
– ללא התייחסות לבריכת
החורף (מקור – אתר האינטרנט
של מ"י)**

**נספח הבינוי המאושר של תוכנית
הר/1941. פארק עירוני עם אגם
מלאכותי – ללא התייחסות לבריכת
החורף (מקור – אתר האינטרנט של
עיריית הרצליה).**

6. מדוע חשוב דווקא עכשיו לעגן את שימור הבריכה?

עיריית הרצליה, בראשות ראש העירייה גברת יעל גרמן, מקדמת מזה מספר שנים את מימוש כל מתחם הבאסה כפארק הרצליה – ללא בניה. במסגרת המאבק הקשה מול בעלי הקרקע הפרטיים, ביצעה העירייה את המהלך החשוב של עריכת סקר אקולוגי מקצועי במקום. החברה להגנת הטבע נרתמה וערכה ביחד עם העירייה אירוע ציבורי בשטח הבאסה שהדגיש את חשיבות הפארק ואת שימור בריכת החורף בתוכו (קיץ 2006).

לאחרונה, לאחר התדיינויות במוסדות התכנון ובבתי המשפט, התגלגלה הסוגיה לפתחו של בית המשפט העליון. הרכב השופטים קבע כי הבאסה תמומש כפארק ללא בניה.

ההישג החשוב בבית המשפט מאפשר כעת, **לראשונה**, לקדם את ההגנה המקצועית על בריכת החורף ואת שילובה בתוכנית הפארק.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

הצורך הדחוף לקדם את שימור ערכי הטבע:

בשנה האחרונה החלה עיריית הרצליה לפתח את חלקו הדרומי של הפארק – הנושק לבריכת החורף. פיתוח זה, בצמידות לבריכת החורף – משפיע על תפקוד הבריכה, ולכן מחייב הערכות נחושה לשימור בית הגידול כשטח טבע שנחשף לעבודות פיתוח ולפעילות מבקרים אינטנסיבית. גם מרכיבים שנראים בפארק רגיל כטריוויאליים, כמו תאורה, דישון וריסוס, עלולים בתפר עם בריכת החורף להשפיע עליה באופן שלילי.

ב. המנגנונים הדרושים לשימור בריכת החורף ושילובה בפארק הבאסה

החברה להגנת הטבע סבורה כי על מנת להבטיח את שימורו של בית הגידול הנדיר במסגרת פארק הבאסה, ראוי לבצע במקביל שני מהלכים:

1. **תכנון, עיגון סטטוטורי והעברת השטח לבעלות ציבורית** – תכנון בראיה אקולוגית, אימוץ נספח סטטוטורי מחייב שיפרט את גודל המתחם לשימור וכן תנאים מפורטים לשימור בית הגידול, העברת השטח לבעלות ציבורית
2. **מהלך מיידי לשמירה על בית הגידול מפני השפעות הפיתוח עד שיערך דיון סטטוטורי.**

1.א. תכנון –

- יש להכין **נספח ממשק אקולוגי** שיפרט באופן מסודר את הדרכים לשימור בית הגידול במגוון היבטים של ניקוז ומים, תכנון נופי, המגע עם הפארק האינטנסיבי וניהול הנישות השונות של בריכת החורף. הנספח יערך ע"י איש מקצוע מתחום האקולוגיה והניקוז, על בסיס סקר ה"באסה" בעריכת פרופ' אביטל גזית.
- על תכנון הפארק ושילוב בריכת החורף בתוכו להיות **מבוסס על הסקר האקולוגי** שנערך עבור העירייה ועל נספי הממשק שיערך. סקר זה כלל המלצות תכנוניות בנוגע למיקום השטח לשימור, גודלו (כ 150 דונם אופטימאלי, 100 דונם מינימאלי) ומאפיינים נוספים המפורטים בהמשך. כך לדוג' ניתן יהיה להחליט על מיקום ומרחק של שימושים שונים מבריכת החורף.

1. ב. עיגון סטטוטורי

מחויבותה של העירייה הנוכחית ופעולותיה המבורכות לשימור ערכי הטבע בבריכה אינן מהוות תעודת ביטוח לשימור הבריכה לאורך שנים לרווחת דורות העתיד.
בתוכנית המאושרת ה/1941 אין כל עיגון סטטוטורי לשימור בריכת החורף. מצב זה מהווה פירצה שעלולה לאפשר פגיעה בבריכת החורף בעת פיתוח הפארק ותפעולו.

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

לפיכך אנו מציעים לצרף מסמך מלווה לתוכנית הפארק שיעגן את שימור בריכת החורף באופן משפטי, ויגדיר את ההנחיות הדרושות לניהול וממשק נכון של בריכת החורף והשתלבותה בפארק העירוני. **אנו מציעים כי הנספח לשימור בריכת החורף במסגרת תוכנית פארק הבאסה יאומץ על ידי הוועדה המקומית לתכנון ובניה כנספח מחייב לתוכנית הר/1941.**

אנו מצרפים בזאת הצעה לנספח זה (נספח מס' 1). הנספח מתבסס על המלצות הדו"ח שערך פרופ' אביטל גזית עבור עיריית הרצליה, העקרונות החשובים שיש להטמיע בנספח לשימור:

- גודל – על מנת לשמר את מגוון בתי הגידול בבריכת החורף, להבטיח שרידות לאורך זמן של ערכי הטבע (כולל יכולת שיקום מאירועי עקה) ואת נוכחות מגוון העופות בבריכה, יש לשמר גודל אופטימאלי של כ 150 דונם (או מינימלי כ 100 דונם).
- מיקום – משני צידי תעלת הניקוז המרכזית, נשען על דרך איילון כערוף בלתי נגיש.
- ניהול משטר המים והניקוז – יש להקפיד כי מספיק מים, באיכות מתאימה, מגיעים ומציפים את השטח לשימור, אך בקיץ השטח מתייבש.
- תכנון נכון – לשם שימור העופות בשטח חשוב ליצור חיץ של צומח טבעי בין הפארק האינטנסיבי ובין הבריכה, כך שניתן יהיה להשקיף עליה מנקודות גבוהות בפארק, או מתוך מצפורים ומסתורים בחיץ הצמחייה.
- שילוב עם הפארק האינטנסיבי - יש לתעל את הגישה הציבורית לבריכה לשבילים מוגדרים כך שלא תהיה כניסה לשטח הבריכה אלא בתצפית מהמצפורים או על גבי "שביל צף" בשולי ההצפה. אין להתיר כניסה לשטח ההצפה ממערב.
- וועדה מלווה – יש להקים וועדת היגוי מלווה שתלווה את הליך פיתוח הפארק מההיבט המקצועי. הוועדה תכלול אדריכל נוף, אקולוג מומחה, נציג רשות הטבע והגנים, נציג ציבור, נציג היחידה הסביבתית בעירייה, נציג ארגוני הסביבה, נציג אגף שפ"ע ונציג אגף תכנון ערים.
- ממשק אקולוגי – הנחיות לנושא סקר ממוקד בשטח המיועד לשימור שיהווה בסיס נתונים לניטור מצב הבריכה. בנוסף, יתבצע איסוף זרעים משטחים שאינם מיועדים לשימור, ואלה יפוזרו במקומות הנכונים ע"מ להגדיל את סיכויי השרידות של המינים הנדירים. יבוצע משטר של כיסוח צמחייה בהתאם להנחיות האקולוג.
- הנחיות ממשק ייחודיות - הדברה של צומח, יתושים ודישון בשטחים הגובלים בבריכה יבוצעו רק לאחר התייעצות עם אקולוג מומחה לפי פרוטוקול ייעודי. תאורה ומוקדי רעש ימוקמו בהתייעצות עם הוועדה המלווה.

אנו סבורים שאימוץ נספח שימור ע"י הוועדה המקומית הוא תנאי הכרחי לשימור בית גידול ייחודי זה כמשאב לעיר הרצליה ולתושביה, בהווה ובעתיד!

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

1. ג. קנייני – על מנת להבטיח את שימור בריכת החורף יש להעביר את שטחה לבעלות ציבורית, כלומר – להפקיע, כך שניתן יהיה לנהל את משטר ההצפה והממשק האקולוגי. הפקעה זו ניתן לבצע בשלבים.

2. צורך בניהול של השטח – כבר עכשיו...המגע בין פארק בהקמה לבריכה.

בחודשים האחרונים החלה העירייה בעבודות פיתוח של פארק הרצליה מדרום לבריכת החורף. האיומים על בריאות המערכת האקולוגית כתוצאה מפיתוח הפארק הם שונים ומורכבים, החל באיכות המים הנכנסת לבריכה, דרך אופי ממשק הטיפול בתעלת הניקוז וכלה בסוגיות הקשורות לקו המגע בין הפארק המוקם מדרום לבין הבריכה (דשנים והשקיה המשפיעים על איכות המים, תאורה, צמחייה פולשנית ועוד). איומים אלה מסכנים את בית הגידול. נחוצה הערכות ופעילות על מנת לשמר את בית הגידול על מנת להשאיר בידי מקבלי ההחלטות והציבור את מירב הגמישות להחלטות על שימור בריכת החורף.

א. דו"ח ממשק - לצורך ניהולו השוטף של הפארק כבר עכשיו, יש לערוך דו"ח ממשק מפורט, שיתבסס על סקר המצאי שנערך עבור העירייה, ויפרט את הדרכים לשימור משאב הטבע הנדיר ב"באסה" לטובת הציבור (כאמור בסעיף הקודם).

ב. ניהול - על מנת להבטיח את הטמעת הנחיות השימור ואת האיזון בין השימוש העירוני של הפארק לבין קיום ערכי הטבע הנדירים, קיימת חשיבות רבה למנהל פארק שיעבור הכשרה מתאימה לנושא שימור הבריכה. חשוב שמנהל הפארק יעמוד בקשר שוטף עם הוועדה המלווה ועם האקולוג המומחה בכל נושא רלוונטי.

ג. חינוך וציבור – בריכת החורף היא משאב חינוכי וציבורי ממדרגה ראשונה. שילוב הבריכה במסגרת פארק הבאסה מייחד את הפארק ואת העיר מפארקים וערים אחרות, ומאפשרים להטמיע את הנושא בתוכניות הלימודים בעיר הרצליה תוך עיסוק בסוגיות של מגוון ביולוגי, חקר והתבוננות, משק המים בארץ ופיתוח בר קיימא.

המלצות ראשוניות בעקבות סיור שנערך בשטח ע"י מחלקת פיתוח סביבתי וגורמי השימור והמדע מפורטות בנספח 2.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

סיכום:

היתרונות הרבים של שימור בריכת החורף במסגרת פארק הבאסה יבואו לידי ביטוי רק אם יאומצו המנגנונים הבאים:

- עיגון סטטוטורי של שימור בריכת החורף כערך טבע משולב בפארק, הטמעת נספח מפורט לשימור במסגרת התב"ע.
- עריכת מסמך ממשק מפורט לשילוב הבריכה בפארק, כולל נושאי מים, תאורה, צומח, דישון והדברה, פעילות ציבור, רעש וכו'.
- תכנון הפארק תוך הטמעה של המלצות הסקר של פרופ' גזית בגודל כ-150 דונם, במיקום מתאים ואופן התכנון והשילוב הבריכה בפארק.
- העברת שטח ליבת הבריכה לבעלות ציבורית (הפקעה).
- הקמת וועדה מלווה של מומחים.
- ניהול יום יומי של הפארק לשימור הבריכה.
- פעילות חינוך והסברה.

כך תבטיח עיריית הרצליה לתושביה היום ובעתיד משאב ייחודי שיסייע למיתוג העיר והפארק המרכזי בה ותהפוך אותה לרשות עירונית מקיימת ותומכת במגוון ביולוגי, תוך חסכון במשאבי ממון ומים.

כתיבה – אלון רוטשילד

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

נספח מס' 1 –

שימור בריכת החורף במסגרת תוכנית פארק ה"באסה" – דוגמא

יש לערוך את הנספח הסטטוטורי לאחר גיבוש תוכנית המלצות ע"י אקולוג מומחה בסיוע אנשי מים וניקוז ואנשי התכנון. הסעיפים המפורטים כאן נועדו לתת קווים מנחים לעריכת המסמך).

1. שימור בית הגידול של בריכת החורף וערכי הטבע בו הם מטרה ראשונה במעלה בתכנון פארק ה"באסה".
2. בריכת החורף וסביבתה יכללו בשטח שמוגדר "שטח לשימור בריכת חורף" במסגרת הפארק.
3. התכליות שיתרו בשטח לשימור הן: שימור הבריכה, גינון, שבילים, מצפורים, מתקנים הנדסיים עבור ניקוז.
4. מיקום השטח לשימור יכלול את שני צידי תעלת הניקוז המרכזית, והעורף שלו יפנה לנתיבי איילון על מנת ליצור דופן לא מופרעת ע"י הסתובבות מבקרים. מצורפת הצעה על גבי תשריט למיקום השטח לשימור.
5. יוגדר שטח בגודל של כ 150 דונם לשימור בריכת החורף, .
6. השטח השמור והנגישות הציבורית אליו יתוכננו בהתאם להמלצות הדו"ח של פרופי גזית.
7. תוקם וועדה מלווה שתאשר את תוכנית השימור ותפקח על יישומה בתוך תוכנית הפארק. כל פעולה בשטח לשימור או פעולה בשטח הפארק המשפיעה על בריכת החורף תדון ותאושר בוועדה. חברי הוועדה יהיו: מהנדס העיר, אדריכל נוף, אקולוג, נציג ציבור, נציג מחלקת שפ"ע, נציג היחידה הסביבתית בעירייה, נציג רשות הטבע והגנים, נציג ארגוני הסביבה.

תפקידי ועדת ההיגוי המלווה:

- אישור הוראות לליווי ומעקב לזמן ביצוע הבניה והפיתוח בפארק.
- אישור תוכנית לשימור ופיתוח בריכת החורף.
- קביעת מנגנון לניהול שוטף של בריכת ה"באסה" שיבטיח שימור ערכי הטבע בה. בניהול השטח יקחו חלק: אקולוג מומחה, נציג מחלקת שפ"ע בעירייה, נציג רט"ג, יועץ ניקוז ומומחים אחרים לפי העניין.
- אישור הוראות למעקב וניטור.
- אישור פרוטוקול פעולה מנחה לנושא הדברה שיערך ע"י היחידה הסביבתית בשיתוף אקולוג מומחה.

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

- פיתוח תוכניות של פעילות חינוך והסברה ומעקב אחרי יישומן.
- 8. תוכנית השימור והפיתוח לאזור הבריכה תתבסס על "סקר הבאסה 2006" שנערך ע"י פרופ' אביטל גזית.
- 9. תוכן תוכנית שימור לאזור הבריכה אשר תגדיר את אזור הליבה – השטח השמור לקיום ערכי הטבע, אזור המעטפת – בו יותר ממשק של מבקרים עם הבריכה, כולל שבילים צפים, פעילות חינוכית, מסתורים לצפייה בציפורים ועוד. סביב השטח לשימור תוגדר רצועת חיץ עם הוראות מיוחדות שיאפשרו הגנה על בריכת החורף יחד עם השימוש הציבורי בה, ותהווה חיץ מהפעילויות האינטנסיביות בפארק העירוני. תוכנית זו תוכן ע"י אקולוג מומחה, אדריכל נוף ויועץ ניקוז, ותאושר על ידי וועדת ההיגוי.
- 10. הוראות מיוחדות לשטח לשימור:
 - א. הדברת יתושים בשטחי הפארק תיערך על פי הצורך בלבד, ותוך שימוש בתכשיר ידידותי לסביבה (B.Ti) בלבד. יש להימנע באופן מוחלט מהדברה ע"י תכשירים המבוססים על תזקי נפט או שימוש בדגי גמבוזיה הנחשבים "כהדברה אקולוגית". שימוש בכל אחת מהשיטות הנ"ל יסב נזק כבד למערכת האקולוגית בשלולית.
 - ב. הגנה על הבריכה בעת פיתוח הפארק – בעת עבודות הפיתוח יגודר השטח לשימור בגדר רשת למניעת פגיעה בו – הגדר תמוקם בגבול החיצוני של רצועת החיץ. הגדר תשולט וקבלני הפיתוח יונחו לא להיכנס לשטח המגודר. יש למנוע נגר של תשטיפים מזוהמים מעבודות הפיתוח של הפארק לכיוון הבריכה. תיאסר כניסת רכב וציוד מכאני כבד לשטח הבריכה. יבוצע פיקוח תקופתי להבטחת יישום מלא של ההגבלות הנ"ל.
 - ג. ניקוז ואספקת מים – הבריכה תזון ממי גשם בלבד. כמות המים תסופק בהתאם לנספח שיוכן לשביעות רצון היחידה הסביבתית, כך שישפך את צרכי בית הגידול, ולמשך חמישה חודשים לפחות בשנה. בהתאם לצרכים אלה יוגדר אגן הניקוז של בריכת החורף שישמר כך שיזין את הבריכה. בחודשי הקיץ ישאר שטח הבריכה יבש, ולא תורשה הזרמת מים אליו.
 - ד. לא תותר כניסת רכבים ומבקרים לתוך בריכת החורף, גם בעונת הקיץ, על מנת למנוע הידוק קרקע, רמיסת צומח ופגיעה בביצי הקיימא (ביצים מהן מתחדשת האוכלוסייה של שוכני המים) השוכנות במצע הבריכה. כניסת מבקרים לשטח הליבה תתבצע ע"ג "שבילים צפים" או במקום שמוגדר לכך לצורך פעילות חינוכית. תאסר פעילות שיט ו/או דשדוש בבריכה.
 - ה. תיאסר הדלקת אש ומדורות בשטח הבריכה.

אסור לבנות על פרחי הבר.
רגע לפני שהרקפות, הנרקיסים ופרחי האירוס נכחדו, ילדי ישראל למדו שאסור לקטוף את פרחי הבר. כיום, הפעילות לשמירת הטבע והסביבה ממוקדת בתכנון השומר על מרחבים פתוחים ועל השבת הטבע וה"רוק בעיניים" לערים.

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

- ו. לא תותר העברת תשתיות בתוך השטח לשימור.
- ז. לא תותר הכנסת דגים (כולל דגי גמבוזיה) לשטח הבריכה.
- ח. הגינון והנטיעות בשטחי הליבה, המעטפת והחיץ יבוצעו תחת הנחיות של אקולוג מומחה, ויבטיחו את שימור בית הגידול, את החיץ החזותי הדרוש בין המבקרים למוקדי הציפורים, ואת החיץ בין הפארק האינטנסיבי לשטח לשימור. הגינון יעשה ככל הניתן תוך שימוש בצומח מקומי האופייני לשקע הבאסה, דוגמאת עבקנה וקנה היוצרים סבך של "חישות קנים".
- ט. בליבת הבריכה לא יבוצעו נטיעות וגינון, למעט צמחי מים האופייניים למקום. בשטח המעטפת והחיץ לא יינטעו מיני עצים וצמחים הדורשים כמויות גדולות של השקיה או דישון. מיני הצמחים יתואמו עם אקולוג מומחה.
- י. פעילות ממשק לנטיעות וכיסוח צמחיה בשטחי הליבה יעשו במידת הצורך לאחר התייעצות עם אקולוג מומחה ובאישור וועדת ההיגוי בלבד.
- יא. יבוצעו פעולות למניעת תשטיפים מכביש איילון לשטח הבריכה.
11. הפיקוח על ביצוע עבודות הפיתוח והשימור יעשה ע"י רשות הטבע והגנים.
12. יוצב במקום שילוט המסביר על בית הגידול, ייחודו, נדירותו, ועל בעלי החיים הייחודיים המתקיימים בו.

השטח לשימור
בתוך המרחב
המיועד לפארק
הבאסה

החברה להגנת הטבע
אגף שימור סביבה וטבע

אזור בריכת החורף

השטח המוצע כ"שטח לשימור בריכת החורף"

החברה להגנת הטבע

אגף שימור סביבה וטבע

נספח 2 – ממשק בין דופן הפארק בהקמה לבין בריכת החורף

ממשק נכון של דופן הפארק המפותח בימים אלה עם בריכת החורף מצפון חיוני על מנת לצמצם את הפגיעה במשאבי הטבע הגובלים בפארק (צומח נדיר, דו חיים, עופות מים ועוד) ולהבטיח את הנאת הציבור ממשאב זה.

- על ידי תכנון וממשק נכון ניתן לשמר את משאבי הטבע במקום לטובת הציבור והדורות הבאים. ממשק לקוי יגרום להעלמות ערכי הטבע מהשטח, ויותר גוף מים נטול ערכים, שיהפוך למפגע.
- צורך במניעת גלישות ביוב דרך הנקז – לא הועלה פתרון ראוי, יש להמשיך ולטפל עד למציאת פתרון.
- תאורה – התאורה בשביל הגובל בבריכה לא תופעל בחודשי החורף (נובמבר – אפריל). התאורה לא תופנה לכיוון הבריכה.
- עמודי התאורה יעוצבו עם דוקרנים על הכיפה למניעת ניצולם כעמדות תצפית ע"י דורסים העלולים לטרוף את הדו חיים.
- יושאר חיץ פיזי (גדר אסטתית?) בין הבריכה לבין הפארק.
- ינטעו שיחים גבוהים בין השביל לבין הבריכה, על מנת ליצור חיץ חזותי בין עופות המים לבין המטיילים. הובהר ע"י האקולוגים כי לא תוותר נוכחות של עופות מים בבריכה ללא חיץ חזותי. בחיץ זה יותקנו "חרכי תצפית" בליווי שלטי הסבר שיאפשרו לציבור להנות מתצפית על עופות המים והבריכה.
- יוגדר פרוטוקול הדברה לבריכה שיושתת על בקרה של אקולוג. ככלל, אין הבריכה אמורה להוות מפגע יתושים. יש להפעיל הדברה רק לאחר התייעצות עם אקולוג. אם תופעל הדברה, יש להשתמש רק בתכשירים ידידותיים לסביבה, כמו Bti. בשום פנים ואופן אין להתיר הכנסת דגים לבריכה.
- המפנה בין השביל לבריכה יגונן ללא חומרי הדברה ודשנים.
- שטחים מדרום לשביל שבהם קיים שימוש בדשנים ו/או חומרי הדברה ינוקזו הרחק מהבריכה תוך הקמת סוללה מגינה שתמנע שטיפת החומר לבריכה.
- ניתן לבצע העתקות מקומיות של בוציץ סוככני, בתיאום עם רטי"ג.

